

MIŁOSZ WAWRZYNIEC ROMANIUK¹

JOANNA ŁUKASIEWICZ-WIELEBA²

Pasja żeglarstwa jako element transferu międzypokoleniowego

Streszczenie

Artykuł podejmuje tematykę żeglarstwa jako pasji będącej elementem transferu międzypokoleniowego. Prezentowane wyniki wywiadów przeprowadzonych wśród osób biorących udział w pełnomorskich rejsach wskazują, że niezależnie od tego, czy przejęli pasję od swoich rodziców, dziadków, osób bliskich, czy też sami podjęli decyzję o rozpoczęciu przygody z żeglowaniem, żeglarstwo jest przez nich uznawane za wartę dalszego popularyzowania, głównie ze względu na walory wychowawcze oraz możliwość spędzenia czasu z bliskimi w przyjemny, ale i rozwijający sposób. Ponadto deklarują swoje wsparcie dla innych, szczególnie młodszych członków rodziny w kwestii nauki żeglowania.

Słowa kluczowe:

żeglarstwo, transfer międzypokoleniowy, wychowanie morskie, wsparcie rodziny, przekazywanie pasji

¹ Miłosz Wawrzyniec Romaniuk, Instytut Pedagogiki, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, e-mail: mromaniuk@aps.edu.pl, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1009-8940>.

² Joanna Łukasiewicz-Wieleba, Instytut Pedagogiki, Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, e-mail: jlukasiewicz@aps.edu.pl, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2215-1208>.

Abstract

The article takes up the subject of sailing as a passion that is part of the intergenerational transfer. The presented results of interviews conducted among people taking part in offshore cruises indicate that regardless of whether they took over the passion from their parents, grandparents or relatives, or whether they decided to start their adventure with sailing themselves, sailing is considered to be worth of further promotion, mainly due to its educational values and the opportunity to spend time with loved ones in a pleasant but also developing way. In addition, they declare their support to others, especially to younger family members, regarding sailing education.

Keywords:

sailing, intergenerational transfer, sail training, family support, passion passing

1. WPROWADZENIE

Żeglarstwo jest dyscypliną z roku na rok cieszącą się rosnącą popularnością. Dawniej żeglować mogli jedynie ci, którzy należeli do klubów żeglarskich lub harcerskich drużyn wodnych. Wiązało się to z ciężką pracą przy przygotowaniu jachtu do żeglugi, remontowaniu go i utrzymywaniu w dobrym stanie. Liczba jachtów była bardzo ograniczona. Ponadto należało znaleźć osobę, która posiadała odpowiednie uprawnienia do prowadzenia jachtu żaglowego, i dostać się do załogi. Współcześnie do prowadzenia jachtu żaglowego poniżej 7,5 m długości, wyposażonego w pomocniczy napęd mechaniczny, nie potrzebne są żadne uprawnienia, a jedynie wiedza, umiejętności i przestrzeganie zasad bezpieczeństwa. Rosnąca liczba jachtów dostępnych do czarteru (wypożyczenia) na polskich akwenach, coraz większa dostępność szkoleń żeglarskich oraz rozwijająca się infrastruktura (mariny, przystanie, drogi wodne) powodują, że coraz więcej osób decyduje się na rozpoczęcie przygody z żeglarstwem. Przy podejmowaniu tej decyzji w wielu przypadkach ważną rolę gra rodzina.

2. ŻEGLARSTWO JAKO PASJA

Pomimo egalitaryzmu sportu i jego powszechnej dostępności wciąż istnieją dyscypliny sportowe, do których dostęp – ze względu na koszty – ma ograniczona liczba osób. Dyscypliny te wymagają posiadania kosztownego sprzętu, specjalistycznych

obiektów sportowych oraz umiejętności nabywanych pod okiem instruktora. Tym samym zamożność rodziny oraz dostęp do odpowiedniej infrastruktury może być decydującymi czynnikami we włączaniu dziecka do określonego typu aktywności sportowych (Lenartowicz, 2012). Stąd żeglarstwo można uznać za sport elitarny³ i uprawiany raczej okazjonalnie⁴, chociaż jednocześnie znaczny odsetek osób uprawiający żeglarstwo startuje w zawodach w tej dyscyplinie (21,4%, GUS, 2012) oraz wyjeżdża na obozy sportowe (18,7%, GUS, 2012). Jak podaje Polski Związek Żeglarski, w Polsce osoby związane z żeglarstwem zajmują się nim w dwojaki sposób. W grupie osób zajmujących się żeglarstwem w sposób sportowy, profesjonalny, lub zawodowy znajdują się osoby, które są uczestnikami regat, zawodów i konkursów żeglarskich, osoby potrafiące samodzielnie prowadzić jacht, osoby prowadzące rejsy oraz instruktorzy żeglarstwa. Drugą grupą są osoby zajmujące się żeglarstwem rekreacyjnie, uczestniczą oni w rejsach jako czynni lub bierni członkowie załogi⁵ (*Polski Rynek Żeglarski...*).

Żeglarstwo jest dostępne dla każdego, jednak jego systematyczne uprawianie jest ograniczane przez koszty, które wiążą się z posiadaniem lub dostępem do sprzętu (jachtu), wody (transport), kompetencji (koszty zdobywania kolejnych uprawnień i rozwijania swoich umiejętności) i inne. Koszty czarteru jachtu w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich w 2019 roku wahały się od około 300 zł za dobę za niewielki, sześciuosobowy jacht kabinowy do nawet 1100 zł za dobę za ośmioosobowy jacht kabinowy. Koszt kursu na patent żeglarza jachtowego to wydatek rzędu od 700 zł do 1200 zł (w zależności od klasy i jakości jachtów, na których odbywa się szkolenie), do którego należy doliczyć dodatkową opłatę egzaminacyjną w wysokości 250 zł oraz opłatę za wydanie patentu w wysokości 50 zł. Poza cenzusem majątkowym trudnością może być samo wejście do dziedziny bez osoby wprowadzającej. Tu szczególną rolę może odgrywać rodzina, która posiada i udostępnia odpowiednie wzorce.

³ Badania GUS pokazują, że umiejętność żeglowania posiada 2,3% (GUS, 2012), zaś w stopniu zaawansowanym – 0,6% (GUS, 2012). Jednocześnie jednak raport na temat żeglarstwa wskazuje, że ok. 70% Polaków miało jakąś styczność z żeglarstwem – zarówno czynną, aktywną, jak i bierną – w roli załoganta, bez obowiązków (*Polski Rynek Żeglarski...*).

⁴ Badania GUS z roku 2011 pokazują go właśnie w tej kategorii (GUS, 2012).

⁵ Przy tym 30% Polaków powyżej 15. roku życia przynajmniej raz zetknęło się z żeglarstwem. Większość z nich zamierza kontynuować w przyszłości swoje kontakty z tym sportem. Ok. 5% badanych Polaków samodzielnie potrafi kierować jachtem żaglowym. Są to osoby aktywne fizycznie, które chętnie uprawiają także inne sporty, takie jak: narciarstwo, bieganie, wędrowniki górskie (*Polski Rynek Żeglarski...*).

3. TRANSFER MIĘDZYPOKOLENIOWY

Pojęcie transferu międzypokoleniowego jest stosowane w naukach ekonomicznych i społecznych. W obrębie rodziny zachodzi transfer wielu zasobów pomiędzy osobami reprezentującymi różne pokolenia⁶. Transfery międzypokoleniowe obejmują wsparcie ekonomiczne, w tym finansowe, pomoc i opiekę oraz wsparcie psychiczne. Transfery te wpływają na równość szans osób w kolejnych pokoleniach oraz na dystrybucję dochodów i bogactwa (Michoń, 2012; Nordblom, Ohlsson, 2002).

W rodzinie widoczne jest dziedziczenie wzorców zachowań i zamiłowań z pokolenia na pokolenie, stąd można mówić, analogicznie do innych dziedzin, o międzypokoleniowym transferze wartości, stylu życia, relacji, rodzaju wsparcia emocjonalnego, a także zainteresowań, aktywności i kompetencji. Są to tzw. transfery niematerialne, oparte na wzajemności, budowane poprzez wspólne spędzanie czasu, wsparcie psychiczne, wzajemną pomoc itp. Wpływają one na jakość więzi pomiędzy osobami z rodziny w dużo większym stopniu niż to się dzieje w przypadku transferów materialnych (Kalbarczyk, Nicińska, 2009).

4. ROLA RODZINY W KSZTAŁTOWANIU ZAINTERESOWAŃ I PASJI

Rodzina jest przestrzenią wychowywania, socjalizacji, kształtowania wartości, lecz także przekazywania norm i wzorców, które podtrzymują tradycję rodzinną i kształtują zachowania pożądane w danym środowisku. Relacje pomiędzy poszczególnymi członkami rodziny a środowiskiem społecznym, oddziałują na młodego człowieka, włączając go w świat cenionych wartości i aktywności preferowanych przez daną rodzinę (por. Skrzypiak, 2001). W szczególności rodzice są tymi, którzy mają bezpośredni wpływ na dziedziczenie społeczne jednostki. Dokonuje się to zarówno w bezpośrednim oddziaływaniu, takim jak modelowanie czy naśladowanie, jak i pośrednio poprzez postawy, atmosferę rodziny, zaspokajanie potrzeb dzieci (Brzozowski, 1988). Rodzina przekazuje także dorobek kultury, tworzy warunki do uczenia się, rozbudza zainteresowania, daje możliwości odkrywania i rozwijania zainteresowań i zdolności, aspiracji, dążeń i osiągnięć (por. Łukasiewicz-Wieleba, 2018).

Uprawianie sportu stawia przed rodziną cele związane z wychowaniem, wpływa na kształtowanie się charakteru, wzmacnia motywację do doskonalenia

⁶ W ujęciu ekonomicznym o transferach mówi się, że odbywają się w dwóch kierunkach: w dół od osób starszych do młodszych oraz w górę, od osób młodszych do starszych (Michoń, 2012).

się i rywalizacji, wzmacnia wytrwałość i pracowitość, zachęca do budowania kompetencji, uczy radzić sobie z trudnościami i pokonywać je, zaspokaja potrzebę przynależności, statusu, wskazuje autorytety bliskie młodym ludziom, uczy dbać o zdrowie i sprawność fizyczną. Sport uprawiany, razem z członkami rodziny sprawia, że w naturalny sposób dziecko nabywa kompetencje związane z daną dziedziną, poznaje normy i zasady, kształtuje w sobie zainteresowania, przekonania, poznaje i przyswaja wymagany tryb życia, wdraża się do zachowań społecznych i zasad fair play. Przekazywanie odpowiednich wzorców sportowych jest łatwiejsze w tych rodzinach, w których rodzice aktywnie uprawiają sport oraz sami posiadają odpowiednie wzorce i doświadczenia (Czechowski, 2016). Sposób spędzania wolnego czasu tworzy wartość związaną ze statusem i prestiżem (por. Baudrillard, 2006).

Także w przypadku żeglarstwa rodzina ma znaczenie dla nabywanych wzorców zachowań i pasji. Ci, którzy zajmują się żeglarstwem, starają się włączyć do swoich aktywności dzieci w sposób naturalny. Dotyczy to dzieci w wieku 7–8 lat, które są wystarczająco dojrzałe, by dzielenie z nimi wspólnego czasu na łodzi było jednocześnie bezpieczne. Przy tym rodzice uważają, że jest to atrakcyjny sposób spędzania czasu, który jednocześnie wspiera proces socjalizacji oraz jest sposobem oderwania młodych ludzi od nowoczesnych mediów. Żeglarstwo integruje rodzinę, sprawiając, że rodzice stają się aktywnymi partnerami w rozwijaniu zainteresowań swoich dzieci (*Polski Rynek Żeglarski...*).

5. METODOLOGIA BADAŃ

5.1. CEL I PROBLEMY BADAWCZE

Celem badań było poznanie genezy pasji żeglarskiej wśród aktywnych żeglarzy. Sformułowano główny problem badawczy o następującej treści: Jaką rolę odegrała rodzina w rozbudzeniu pasji żeglarskiej wśród osób aktywnie zajmujących się żeglarstwem morskim? W obrębie głównego problemu doprecyzowano problemy szczegółowe:

1. W jakich okolicznościach badani rozbudzili w sobie pasję żeglowania?
2. Jakie znaczenie dla podejmowanych wyborów w zakresie rozwijania pasji mieli rodzice i dziadkowie badanych?
3. Jakie znaczenie dla podtrzymywania pasji żeglarskiej mają postawy członków rodziny?

5.2. METODA BADAŃ

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. Został opracowany przewodnik do wywiadu swobodnego, który umożliwił poznanie odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

5.3. ORGANIZACJA I TEREN BADAŃ

Badania zostały zrealizowane na pokładzie morskiego jachtu żaglowego typu GibSea 444 z 1994 roku o długości 13,9 m, którego załogę stanowiło w sumie 12 osób wraz z kapitanem. Wywiady były prowadzone na każdym z czterech pełnomorskich rejsów etapowych. Rejs rozpoczął się w Polsce, a jego trasa wiodła przez Szwecję Południową (archipelag Blekinge) i Południowo-Zachodnią (szkiery), Danię (wyspa Bornholm, Kopenhaga), cieśninę Kattegat i Norwegię (od części południowej w cieśninie Skagerrak, przez część południowo-zachodnią, fiordy, część zachodnią, Lofoty, aż do Przylądka Północnego). Wywiady z uczestnikami odbywały się w ostatniej dobie każdego rejsu. Rozmowa prowadzona była indywidualnie, z każdym załogantem oddzielnie, w miejscu zapewniającym prywatność i komfort komunikacji. Załoganci chętnie udzielali wywiadów i równie ochotczo odpowiadali na zadawane pytania. Nierzadko sami wchodzili w szczegóły, szczerze opisując swoje osobiste przeżycia i przemyślenia. Poinformowani o badaniu i poproszeni o udział w nim sami dopytywali się, kiedy będą mogli pomóc i udzielić wywiadu. Średnia długość wywiadu wynosiła 19 minut i 58 sekund. Najkrótszy wywiad trwał 9 minut i 49 sekund, a najdłuższy 44 minuty i 5 sekund. Odchylenie standardowe wyniosło 9 minut i 32 sekundy, a mediana 17 minut i 9 sekund.

Tabela 1. Zestawienie informacji o rejsach

Data i port zaokrętowania	Odwiedzone miejsca	Liczba mil morskich	Liczba godzin w morzu	Data i port wyokrętowania
9.06.2018 Górki Zachodnie	Tjärö, Christiansø, Svaneke, Gudhjem, Allinge, Hammerhavnen, Höllviken, Malmö	425	99	16.06.2018 Kopenhaga
16.06.2018 Kopenhaga	Backviken, Norrebro, Helsingør, Göteborg, Källö-Knippla, Lillesand, Trysnes, Mandal, Egersund, Stavanger, Jørpeland, Rossøysund, Leirvik, Vargavåg, Klepp	780	172	30.06.2018 Bergen

Data i port zaokrętowania	Odwiedzone miejsca	Liczba mil morskich	Liczba godzin w morzu	Data i port wyokrętowa- nia
30.06.2018 Bergen	Vestervåg, Fjærland, Flåm, Gudvangen, Nikøy, Runde, Ålesund, Ona, Kristiansund, Kråkvåg, Savøy, Halten, Heimøya, Igerøy, Løvøya, Vågaholmen, Engen, Støtt, Krokholm	870	208	14.07.2018 Bodø
14.07.2018 Bodø	Kjerringøy, Glea, Sørlandsvåg, Å, Moskenes, Reine, Nusfjord, Aesøy, Stamsund, Henningsvaer, Kalle, Kabelvåg, Svolvaer, Kjepsøya, Trollfjord, Risvaer, Harstad, Nergårdsvik, Skrolsvik, Andenes, Hamn, Husøy, Tromsø, Skattøra, Ringvassholmen, Torsvåg, Kristoffervalen, Skjervoy, Alta, Hammerfest, Havøysund, Gjesvaer, Stor-Skikka, Svanneset	750	180	28.07.2018 Honningsvåg
	81 miejsc	2825 mil morskich	659 godzin	49 dni

Dominujące warunki pogodowe w trakcie rejsów były łagodne. Podczas pierwszego rejsu średnia siła wiatru wynosiła około 6 węzłów (około 11 km/h). Najśłabszy zanotowany wiatr to flauta (brak wiatru), a najsilniejszy wiatr osiągał prędkość 20 węzłów (około 37 km/h). Odchylenie standardowe wynosiło 1,26 stopnia w skali Beauforta (skala Beauforta nie jest skalą liniową, więc nie sposób podać konkretnej wartości w tym przypadku), a mediana wyniosła 3 stopnie w skali Beauforta (około 8 węzłów, około 14 km/h). Podczas drugiego rejsu średnia siła wiatru była najwyższa i wynosiła około 9 węzłów (około 16 km/h). Najśłabszy zanotowany wiatr to flauta (brak wiatru), a najsilniejszy to wiatr o prędkości 35 węzłów (około 65 km/h). Odchylenie standardowe wynosiło 1,84 stopnia w skali Beauforta, a mediana wyniosła 4 stopnie w skali Beauforta (około 13 węzłów, około 25 km/h). Podczas trzeciego rejsu średnia siła wiatru wynosiła około 5 węzłów (około 9 km/h). Najśłabszy zanotowany wiatr to flauta (brak wiatru), a najsilniejszy wiatr osiągał prędkość 25 węzłów (około 46 km/h). Odchylenie standardowe wynosiło 1,46 stopnia w skali Beauforta, a mediana wyniosła 2 stopnie w skali Beauforta (około 5 węzłów, około 9 km/h). Podczas czwartego rejsu średnia siła wiatru była najniższa i wynosiła jedynie około 2 węzłów (około 4 km/h). Najśłabszy zanotowany wiatr to flauta (brak wiatru), a najsilniejszy to wiatr o prędkości 19 węzłów (około 35 km/h). Odchylenie standardowe wynosiło

1,35 stopnia w skali Beauforta, a mediana wyniosła 1 stopień w skali Beauforta (około 2 węzłów, około 4 km/h).

Dokonano transkrypcji wywiadów oraz analizy udzielonych przez respondentów odpowiedzi pod kątem postawionych problemów badawczych.

5.4. BADANA PRÓBA

W badaniu wzięło udział 42 załogantów (34 mężczyzn i 8 kobiet), uczestników opisanych powyżej rejsów, w wieku od 17 do 76 lat. Średnia wieku respondentów wynosiła 47 lat i 11 miesięcy, mediana 48, odchylenie standardowe 16,30. Dla 10 osób rejs ten był pierwszą wyprawą morską, dla jednej osoby był to pierwszy rejs w ogóle. Wszystkie pozostałe osoby posiadały przynajmniej śródlądowe doświadczenie żeglarskie.

Badani prezentują zróżnicowane środowisko pod względem wykształcenia i zawodu. W badanej grupie znaleźli się: uczniowie, studenci, osoby aktywne zawodowo i emeryci. Znaczna część badanych to osoby aktywne sportowo.

6. WYNIKI BADAŃ WŁASNYCH

6.1. GENEZA ZAINTERESOWAŃ ŻEGLARSKICH

W pierwszej kolejności analizie zostały poddane przyczyny zainteresowania się żeglarstwem. Można je sklasyfikować następująco:

- Wzorce i zachęty członków rodziny (rodziców, dziadków);
- Wzorce i zachęty przyjaciół i znajomych (np. wspólny wyjazd na rejs jachtem żaglowym po Mazurach, wspólne zdobywanie kolejnych uprawnień żeglarskich);
- Znalezienie się w miejscu, w którym cenione i propagowane były idee żeglarskie lub marynistyczne oraz było możliwe zdobywanie uprawnień żeglarskich (np. obóz harcerski lub żeglarski, klub sportowy, sekcja żeglarska w szkole lub na studiach);
- Wzorce zaczerpnięte z marynistycznej literatury przygodowej;
- Marzenia o podróżach i o znalezieniu się w miejscu, w który widać tylko „krąg morza dookoła” B1⁷, chęć zwiedzania i poznawania nowych miejsc;

⁷ Kody uczestnikom badań zostały nadane według kolejności transkrypcji wywiadu (B – badany; nr kolejny transkrypcji).

- Posiadanie predyspozycji psychicznych: zamiłowanie do aktywnego trybu życia i sportów wymagających wysiłku (np. nurkowania, paralotniarstwa, narciarstwa, wspinaczki itp.), brak obaw przed niebezpieczeństwami, zamiłowanie do przygód, pragnienie podejmowania wyzwań i sprawdzania swoich możliwości w trudnych warunkach, chęć doświadczania nowych rzeczy i przeżycia nowych wrażeń;
- Posiadanie predyspozycji fizycznych (brak choroby morskiej, kondycja fizyczna);
- Życie w okolicy wody (na pojezierzu, nad morzem, w pobliżu większego akwenu).

Wzorce osobowe stanowią istotną przyczynę rozbudzenia wśród respondentów zainteresowania się żeglarstwem. Jednak nie mniej istotne w zwróceniu uwagi na ten konkretny rodzaj aktywności sportowej jest posiadanie predyspozycji psychicznych i fizycznych, które sprawiają, że żeglarstwo staje się atrakcyjne i interesujące, a nie obciążające. Ważny przy tym jest komentarz ujawniony przez wielu badanych, wskazujący na ich przekonanie, że żeglarstwo nie jest odpowiednim rodzajem aktywności dla każdego człowieka. Te osoby, które nie posiadają adekwatnych predyspozycji fizycznych lub psychicznych, np. boją się wody lub cierpią na chorobę morską, mogą uznać, że żeglarstwo nie jest dla nich odpowiednim sportem.

6.2. PRZYCZYNY AKTYWNEGO UPRAWIANIA ŻEGLARSTWA

W dalszej kolejności przeanalizowano te czynniki, które respondenci uznają za ważne w procesie utrzymania aktywnego podtrzymywania w sobie pasji żeglarskiej. Jako istotne dla uprawiania żeglarstwa respondenci wymieniają:

- Wzorce rodzinne, aktywność członków rodziny w tej dziedzinie;
- Zamieszkanie w okolicy wody, szczególnie w pobliżu jezior z dostępem do jachtów żaglowych lub posiadanie własnego jachtu;
- Pragnienie realizacji marzeń i przekonanie o tym, że jest to możliwe;
- Chęć rozwijania pasji żeglarskiej – od żeglarstwa śródlądowego, poprzez żeglugę przybrzeżną i śródziemnomorską, do żeglarstwa pełnomorskiego i oceanicznego – realizowane przez zdobywanie kolejnych patentów i uprawnień żeglarskich;
- Zamiłowanie do wody i sportów wodnych, preferowanie aktywnego wypoczynku połączonego z przebywaniem na wodzie;
- Łączenie innych pasji (zwiedzania świata i podróży, sportu, wypraw górskich, harcerstwa, modelarstwa, majsterkowania – w tym budowania lub renowacji jachtów) z żeglarstwem;

- Posiadanie partnerów w żeglarstwie (partnera, członków rodziny, przyjaciół);
- Brak sprzeciwu członków rodziny wobec uprawiania żeglarstwa;
- Posiadanie czasu i środków finansowych na aktywne uprawianie żeglarstwa.

Badani wskazali także na te czynniki, które są inhibitorami aktywnego żeglarstwa. Są to przede wszystkim: podjęcie obciążających czasowo aktywności zawodowych oraz zobowiązania rodzinne (w szczególności posiadanie małych dzieci). Te dwa czynniki ograniczają albo prowadzą do zaniechania realizacji pasji żeglarskiej. W takiej sytuacji osoby te w miarę posiadanych możliwości i za zgodą innych członków rodziny albo starają się wykorzystać czas urlopu na żeglowanie, albo starają się zachęcić i włączyć osoby z rodziny do swoich aktywności. W sytuacji, gdy nie jest to możliwe, pasja żeglarska jest oddalana w czasie aż do momentu, gdy dzieci się usamodzielnią, zaś aktywność zawodowa zostanie zastąpiona przejściem na emeryturę.

W aktywności żeglarskiej badani zwracają uwagę na to, że istnieje naturalna potrzeba przejścia od żeglarstwa śródlądowego, często uprawianego przez wiele lat, do morskiego, które stawia przed żeglarzem wyższe wymagania i pozwala na nowy sposób doświadczania życiowej pasji. Jest to także efekt znużenia żeglarstwem śródlądowym, a nawet wynik przekonania, że ten rodzaj aktywności żeglarskiej zdewaluował się w Polsce. Jak mówi o tym jeden z badanych: „z szuwarów kiedyś trzeba wyrosnąć, uważam że w tej chwili Mazury to nie dla mnie miejsce, nie dlatego, że czuję się ambitnie wyżej, tylko dlatego, że tam jest za dużo ludzi, za dużo hałasu, za dużo chamstwa, za dużo wszystkiego” B37.

6.3. PASJA ŻEGLARSTWA W KONTEKŚCIE DOŚWIADCZEŃ RODZINNYCH

Wśród badanych można zauważyć, że żeglarstwo ma znaczenie w budowaniu dwóch typów relacji w rodzinie:

1. Pierwszy typ dotyczy wpływu poprzedniego pokolenia/pokoleń (ojca, dziadka) na wybór tej dziedziny jako swojej pasji.
2. Drugi wskazuje na pragnienie przekazania własnej pasji żeglarskiej kolejnemu pokoleniu (dzieciom).

W opiniach badanych rodzice odegrali znaczną rolę w ich rozwoju, jednak częściej ich wpływ dotyczył takich aspektów, jak wybór edukacji lub drogi zawodowej i najczęściej polegał na podpowiadaniu, udzielaniu rad i wskazówek, wsparciu psychicznym lub materialnym.

Rodzice wobec zainteresowania respondentów żeglarstwem prezentowali trzy postawy: zachęcającą, obojętną i zniechęcającą.

Postawa zachęcająca, wspierająca, prezentowana była zarówno przez tych rodziców, którzy sami byli zaangażowani w żeglarstwo, jak i takich, którzy nie mieli takich doświadczeń. Opiekunowie ci prezentowali wspierający styl rodzicielski; bez względu na decyzje podejmowane przez dziecko uznawali, że ich rolą jest umożliwienie mu realizacji pasji i marzeń, o ile są one wartościowe. Jeżeli mieli możliwość, ich wsparcie obejmowało także finansowanie podejmowanych przez dziecko aktywności. Dla części rodziców pasja żeglarstwa była bardzo stresująca, budziła obawy o fizyczne bezpieczeństwo; pomimo tego ufali, że decyzje ich dziecka są rozsądne i dlatego udzielali swojego wsparcia.

W przypadku gdy rodzice sami uprawiali żeglarstwo, włączali do niego dzieci w sposób naturalny. Robili to szczególnie wtedy, gdy posiadali jacht żaglowy lub potrafili samodzielnie go zbudować. W takich przypadkach respondenci mówią o dziedziczeniu pasji, głównie po ojcu, chociaż w pojedynczych deklaracjach również matce i ojczymie.

Wpływ na dzieci miała także aktywność sportowa i podróżnicza rodziców, preferowanie aktywnego wypoczynku, dawanie przykładu aktywnego spędzania czasu poprzez wędrowki górskie, żeglarstwo śródlądowe i wszczęcie miłości do natury.

W badanej grupie ujawnił się także wpływ pokolenia dziadków. Przykładem jest dziadek inżynier budujący jachty, będący osobą, która pozostawiła po sobie legendę rodzinną. Taki wpływ może być pośredni. Postawa i zamiłowania dziadka oddziałują poprzez pokolenia, nawet w sytuacji, gdy respondent nie miał możliwości spotkania go osobiście.

Respondenci, którzy obecnie żeglują ze swoimi rodzicami, wskazują na swoje dobre relacje z nimi, na chęć wspólnego spędzania czasu. Rodzice w ich opinii są osobami, na które mogą liczyć, doradzają, wspierają, co dotyczy wszystkich dziedzin życia.

Postawa zachęcająca rodziców obejmuje wszystkie te aktywności i wybory respondentów, które uznawane są przez nich za wartościowe, w tym do poszukiwania własnej drogi i pasji, doświadczania, poznawania różnych dziedzin. Rodzice wszczepiają także postawy, które są istotne w życiu, takie jak: poczucie obowiązku, wartościowe spędzanie czasu, ciekawość, samoświadomość, odpowiedzialność za własne działania, docenianie rodziny, zainteresowanie nauką, poznawanie świata, otwartość, tolerancja. Jest to budowanie nastawienia, „że warto umieć różne rzeczy i warto różne rzeczy próbować” B33.

Postawa obojętna była wyrażana brakiem ingerencji w aktywności respondenta. Często była ona skutkiem dużego obciążenia pracą i brakiem czasu na zajmowanie

się dzieckiem. Takie dzieci miały dużą autonomię w wyborze tego, czym chciały się zajmować, o ile nie obciążały finansowo swojej rodziny. Stąd ich wybór żeglarstwa, często połączony także z innymi pasjami sportowymi, chociaż nie był przez rodziców wspierany, to jednak też nie był zabraniany. Obojętność wobec wybranych przez dziecko pasji obejmowało także inne jego aktywności.

Jest także grupa badanych, która mówi o blokowaniu rozwoju pasji przez rodziców, szczególnie poprzez kierowanie na taką drogę, która w opinii rodziców była bardziej praktyczna. Postawa zniechęcająca była wynikiem m.in. przekonania o braku przydatności hobby w życiu. Przykładowo dla rodziców rolników, żyjących z dala od wody, wybór szkoły związanej z żeglarstwem był zagrożeniem dla podtrzymania rolniczej tradycji rodziny. W takim przypadku namówili respondenta do rezygnacji z marzeń. Badany mógł je realizować dopiero w życiu dorosłym, po usamodzielnieniu się. Wyraźnym ograniczeniem były także kwestie finansowe, które respondenci pokonywali poprzez samodzielne zdobywanie funduszy wykorzystywanych do zajmowania się swoją pasją.

Postawę taką przyjmowali także tacy rodzice, którzy ponad wszystko cenili bezpieczeństwo fizyczne dziecka. Wcześniejsze doświadczenia związane z zagrożeniem życia lub zdrowia sprawiły, że rodzice wobec nowych pasji dziecka podchodzili z dystansem i niechęcią, starając się zabronić aktywności potencjalnie niebezpiecznych. Rodzice nie chcieli wówczas finansować takich aktywności i starali się odwlec je aż do dorosłości dziecka. Postawa zniechęcająca ma także swoje źródła w traumatycznych przeżyciach rodziny związanych ze śmiercią kogoś bliskiego na wodzie.

W obrębie wpływu respondentów na swoje dzieci i ich pragnienia przekazywania swojej pasji żeglarskiej można zauważyć postawę aktywną. Badani posiadający dzieci deklarują, że chcą przekazać swoim dzieciom pasję żeglowania, gdyż to pomaga im utrzymać z nimi dobry kontakt, wzbogaca jakość relacji, sprawia radość. Wspólne żeglowanie oznacza możliwość bycia razem i odczuwania wsparcia ze strony rodziny. Stąd są zarówno takie osoby, które od najmłodszego wieku zabierały dzieci na rejsy śródlądowe, jak i takie, które zachęciły swoje nastoletnie dziecko do wspólnego rejsu. Badani wyrażają także przekonanie, że żeglarstwo jest alternatywą dla wszechobecnych mediów i szumu informacyjnego oraz daje możliwość odpoczynku psychicznego.

Aktywni żeglarze podejmują próby „zarażenia” członków swojej rodziny pasją żeglowania i w wielu przypadkach czynią to z pozytywnym skutkiem. W tym celu zakupują jacht żaglowy lub czarterują go w okresie wakacji, zabierają dzieci ze sobą na rejsy, zarówno śródlądowe, jak i morskie. Co więcej, osoby starsze przekazują także swoje umiejętności i pasje wnukom.

Jak podkreślają respondenci, w wielu przypadkach ich dorosłe lub dorastające dzieci posiadają już patenty potwierdzające uprawnienia żeglarskie i aktywnie uczestniczą we wspólnych rejsach. Co więcej, nawet jeżeli na jakiś czas oddalają się od tej dziedziny, wracają do niej, by kontynuować i wzbogacać kompetencje w tym zakresie. Jak mówi o tym jeden z badanych „gdy ludzie mają kogoś zaufanego, kapitana lub kogoś z rodziny, wtedy będą wracać” B12.

Również wśród osób, które jeszcze nie posiadają dzieci, pojawia się deklaracja dotycząca chęci przekazania im w przyszłości własnych pasji.

Odrębne deklaracje dotyczą obecnej akceptacji żeglarstwa przez rodzinę. Ponieważ w wielu przypadkach żeglarstwo jest sposobem na odreagowanie stresu, szczególnie osoby zajmujące stresujące stanowiska zawodowe twierdzą, że są namawiane do tej aktywności przez członków rodziny, by mogli znaleźć ujście dla swoich niepokojów i by nie odreagowywali trudności w domu. Z kolei brak wsparcia ze strony bliskich sprawia, że respondenci muszą wypracować kompromis, wiążący się np. z podziałem obowiązków i odpowiedzialności, oddzieleniem zainteresowań, wypracowaniem sposobów wspólnego i oddzielnego spędzania czasu.

7. PODSUMOWANIE I Dyskusja Wyników

Należy podkreślić, że badana grupa reprezentuje osoby zajmujące się żeglarstwem rekreacyjnie. Chociaż w wielu przypadkach kontakt z wodą i sportem wodnym zaczął się już w dzieciństwie, dla żadnego z badanych żeglarstwo nie jest profesją, nie determinuje też całego życia. Osoby te mają inne zajęcia dominujące (szkołę, pracę, studia) zaś żeglarstwo jest ich sposobem na spędzanie czasu wolnego. Także w przypadku emerytów żeglarstwo nie wypełnia całego czasu wolnego, lecz jedynie jego niewielką część.

Osoby biorące udział w badaniu praktycznie jednomyślnie stwierdziły, że żeglarstwo morskie jest aktywnością wartą spróbowania. Jest to niezależne od postawy prezentowanej przez rodzinę. Respondenci, którzy przejęli tę pasję od swoich rodziców, dziadków bądź innych bliskich osób, twierdzą, że była to dobra decyzja i że będą chcieli – w jeszcze niesprecyzowany sposób – ją rozwijać, a nawet przekazać innym. Osoby, które nie posiadają wśród najbliższych osób żeglujących, a decyzja o rozpoczęciu przygody z żeglarstwem wypłynęła od nich samych, również chcą przekazać swoją pasję dalej, w szczególności młodszymi członkom rodziny – dzieciom czy wnukom. Swoje decyzje motywują, podkreślając przede wszystkim wychowawczą rolę żeglarstwa morskiego i jego pozytywny

wpływ na rozwój wielu przydatnych cech czy umiejętności (Romaniuk, 2015). Wśród argumentów pojawiały się także możliwości odpoczynku od wszechobecnego szumu informacyjnego oraz wskazanie, że kontakt z żywiołem morza z dala od lądu i innych ludzi pozytywnie wpływa na higienę psychiczną.

Wsparcie rodziny jest ważnym, choć nie decydującym czynnikiem podjęcia i kontynuowania przygody z żeglowaniem. O ile przejęcie wzorców lub wsparcie od rodziny przyczynia się do łatwiejszego startu w tej dziedzinie, to nawet przy braku aprobaty najbliższych respondenci deklarują, że będą żeglować i sami będą wspierać swoich bliskich lub potomków w rozwoju żeglarskim.

Pomimo ograniczonego czasu (nauka, praca) oraz konieczności ponoszenia niemałych kosztów (finansowych, energetycznych) respondenci uznają żeglarstwo za pasję o dużym potencjale nie tylko związanym z wypoczynkiem czy turystyką, ale i z rozwojem własnym i innych. Chcą nie tylko uprawiać żeglarstwo samodzielnie, ale również popularyzować je w gronie najbliższych i dzielić z nimi pokład jachtu. To pozwala wykorzystać potencjał żeglarstwa pełnomorskiego m.in. do realizowania idei wychowania morskiego wśród młodych żeglarzy, co przełoży się na kolejne pozytywne efekty rejsów morskich (Romaniuk, 2016). Żeglarstwo zostało uznane przez respondentów jako cenny element rodzinnego transferu międzypokoleniowego.

Bibliografia

- Albert, R. (1994). The contribution of early family history to the achievement of eminence. W: N. Colangelo, S.G. Assouline, D.I. Ambroson (red.), *Talent Development* (s. 311–360). Dayton: Ohio Psychology Press.
- Baudrillard, J. (2006). *Spółeczeństwo konsumpcyjne. Jego mity i struktury*. Warszawa: Sic!
- Brzozowski, P. (1988). Przekazywanie wartości w rodzinie. *Psychologia Wychowawcza*, 2, s. 190–199.
- Czechowski, J. (2016). Rodzina – Sport – Wychowanie. *Wychowanie w rodzinie*, XIII(1), s. 163–176.
- Główny Urząd Statystyczny, (2013). *Uczestnictwo Polaków w sporcie i rekreacji ruchowej w 2012 r.* Warszawa.
- Kalbarczyk, M., Nicińska, A. (2009). Finansowe i niefinansowe transfery w próbie SHARE. *Polityka Społeczna*, 4, s. 13–19.
- Lenartowicz, M. (2012). Klasowe uwarunkowania sportu z perspektywy teoretycznej Pierre’a Bourdieru. *Kultura i społeczeństwo*, 3, s. 51–75.
- Łukasiewicz-Wieleba, J. (2018). *Rozpoznawanie potencjału oraz wzmocnienia i ograniczenia rozwoju zdolności dzieci w narracjach rodziców*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Michoń, P. (2012). Transfery międzypokoleniowe w rodzinie. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, LXXIV(3), s. 237–251.

- Nordblom, K., Ohlsson, H., (2002). Bequest, Gifts, and Education: Swedish Evidence on Parents' Transfer Behavior. *Working Papers in Economics*, 69. Goteborg: Goteborg University.
- Polski Związek Żeglarski, (2016). *Polski Rynek Żeglarski. Raport*.
- Romaniuk, M.W. (2016). Wybrane projekty wychowania morskiego realizowane w Polsce. *Szkice Humanistyczne*, 16, (1–2), s. 139–149.
- Romaniuk, M.W. (2015). Szkoła pod Żaglami a realizacja celów rozwojowych okresu adolescencji. W: M.J. Szymański, B. Przybylski (red.), *W kręgu współczesnych problemów edukacyjnych* (s. 225–254). Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Skrzypniak, R. (2001). Transmisja międzypokoleniowa wartości wychowawczych w rodzinie. *Roczniki Socjologii Rodziny*, XIII.